

INHOUD

Voorwoord	1
Colofon en praktische informatie	2
Helpende handen: de vrijwilligers van het OCMW-archief	3
In de vroente geseten	4
Alphonse Jacobs, een vergeten Leuvense historicus	6
Uitgelicht: het Vigliuscollege	8

© Jan Crab

Blijf via onze website www.salsa-archief.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuven StadsArchief SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijks nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuven Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

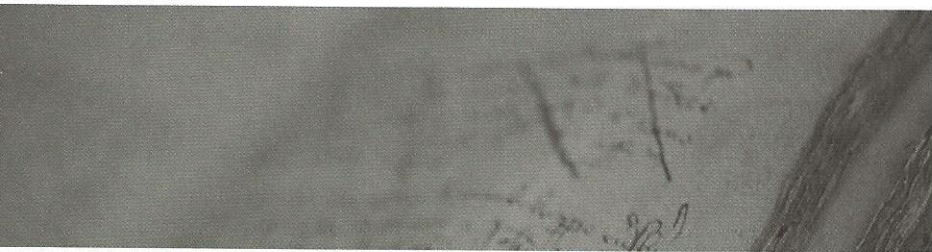
Beste Salsa!-leden,

we kunnen terugblikken op een geslaagde Open Archiefdag en historische boekenmarkt eind september, waarbij het Stadsarchief weer tal van oude en nieuwe gezichten mocht verwelkomen. Nieuwsgierigen konden tijdens een rondleiding in het depot enkele topstukken bekijken en meer leren over de bewaring van archiefbescheiden, terwijl in de leeszaal een stockverkoop van Leuvense publicaties doorging en de vrijwilligerswerking in al zijn diversiteit werd voorgesteld. Dit jaar werd ook een erg gesmaakt ludiek en competitief element geïntroduceerd met een wedstrijd *archiefskills*: bezoekers werden uitgedaagd om om ter snelst een archiefdoos te plooiën, het gewicht van een reusachtig register te schatten en historisch schrift te transcriberen. De drie beste deelnemers wonnen een boekenpakket. In de hal van Tweebronnen ging zoals gebruikelijk onze historische boekenmarkt door en de dorstigen konden in de leeszaal terecht voor een slokje van ons klerkenbier ter promotie van het *Itinera Nova*-project. Centraal in de leeszaal werden enkele stukken in de kijker gezet die intrigerende verhalen over de Eerste Wereldoorlog prijsgeven: met name een foto van de tot op heden onbekende 'stedelijke aardappeldienst', geschonken door Luc Dierickx, en enkele brieven, geschonken door Alfons Terclavers, die werden gevonden in de schouw van de voormalige brouwerij *La Vignette* in de Mechelsestraat betreffende een geheime levering van bier aan de Duitse overheid. In de mini-expo *Geretoucheerd verleden* konden bezoekers daarnaast gomedrukken van de Gentse fotograaf Marc Declercq vergelijken met contactafdrukken en postkaarten uit de collecties van het Stadsarchief, en zo vaststellen hoe foto's van het verwoeste Leuven anno 1914 met opzet werden bewerkt: gebouwen die nog intact waren, werden deskundig weggewerkt. Een straf staaltje *photoshop avant la lettre*!

Tijdens het familiefestival *Rode Hond* begin november organiseerde het Stadsarchief twee workshops voor de jongste Leuvenaars en hun (groot)ouders, die vrijwel onmiddellijk volzet waren en erg enthousiast onthaald werden. In de workshop 'Middeleeuws schrijven' konden de deelnemers zelf aan de slag met ganzenveer, kroontjespen en middeleeuwse inkt om een boekenwijzer of 'middeleeuwse' oorkonde te maken. In de tweede workshop, 'Maak je eigen familieportret', stonden de fotocollecties van het Stadsarchief, en meer bepaald portretten en familiekiekjes, centraal. Tijdens een rondleiding in het archiefdepot mochten de deelnemers een blik werpen op enkele bijzondere portretten, om vervolgens wat meer uitleg te krijgen over negentiende-eeuwse fotografische processen en uiteindelijk zelf te poseren voor een bijzonder familieportret.

Het Stadsarchief werkte verder mee aan 'Voor Eeuwig en Altijd', een nieuwe reeks van ROB-tv over de vele prachtige en ontroerende verhalen die op de stadsbegraafplaats verborgen liggen. Aan de hand van foto's en andere archiefbescheiden helpt het archief deze verhalen tot leven te wekken. De reeks is sinds 29 oktober elke zaterdag en zondag te zien op ROB-tv. De voorbije afleveringen kan je eenvoudig (her)bekijken op de website van ROB-tv. Een aanrader!

Na deze terugblik herinneren we u graag aan de **vernieuwing van uw lidmaatschap**. Als lid van Salsa! vzw ontvangt u

driemaandelijks onze nieuwsbrief, krijgt u de mogelijkheid tot het aankopen van onze eigen publicaties met een mooie korting, wordt u gratis toegelaten tot de activiteiten van de vriendenkring en wordt u per mail en website op de hoogte gehouden van komende activiteiten. Graag willen we u dan ook uitnodigen om uw **lidmaatschapsbijdrage voor 2023** over te schrijven. Het lidmaatschap is individueel en geldt enkel voor wie het lidgeld betaald is. Voor 2023 blijft de lidmaatschapsbijdrage ongewijzigd; ze bedraagt €20 voor gewone leden en €40 voor steunende leden. U kan het bedrag overschrijven op het rekeningnummer BE93 0682 4207 7267 van Salsa! vzw, met vermelding 'Lidgeld 2023', gevolgd door de naam en voornaam van het aangesloten lid. Vergeet ook niet bij de overschrijving uw mailadres te vermelden, dit laat ons immers toe u snel en zonder kosten van al onze activiteiten op de hoogte brengen.

We kijken ernaar uit u te kunnen verwelkomen op onze activiteiten in 2023 en wensen u graag prettige feestdagen toe!

Het bestuur van Salsa! vzw

COLOFON

Redactie | Gilbert Huybens, Gustaaf Janssens, Valerie Vrancken (eindredactie)
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Valerie Vrancken, Blandenstraat 150, 3053 Oud-Heverlee
Beeldmateriaal | Stadsarchief Leuven, Jan Crab, Geert Mertens, Fernand Bertrand, Siegfried Slangen, Benoit Desmaricaux, Museum M
Druk | Drukkerij De Bie, Duffel
Vormgeving | AtelierAnnelies
www.atelierannelies.be

PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

website | www.salsa-archief.be
e-mail | salsaarchief@gmail.com
adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Bestuursleden | Jules Audiens, Fernand Bertrand, Koen Dobbelaere (penningmeester), Hendrik Ollivier (secretaris), Valerie Vrancken (voorzitter), Siegfried Slangen
Erevoorzitter | Gustaaf Janssens

Lid worden ? U kan lid worden van SALSA! vzw door te mailen naar salsaarchief@gmail.com en €20 (voor gewone leden) of €40 (voor steunende leden) over te schrijven op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijks nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/27 42 22
archief@leuven.be

Je kan de leeszaal bezoeken van maandag tot en met vrijdag van 9 tot 13 uur. Archiefstukken aanvragen en raadplegen kan alleen op afspraak.

ISSN: 2593-6212

Helpende handen: de vrijwilligers van het OCMW-archief

Het Stadsarchief kan rekenen op een enthousiast team van vrijwilligers dat een onmisbare bijdrage levert aan de werking van het archief. In deze rubriek zetten we hen centraal. In de vorige aflevering van *Helpende handen* kwamen de 'schroners' aan het woord, voor deze nieuwsbrief spraken we met de vrijwilligers van het OCMW-archief. Samen helpen ze al bijna een jaar mee om de kilometers archief te identificeren, reinigen, registreren en opnieuw te verpakken als voorbereiding op de verhuizing naar het Stadsarchief.

Greet Foblets:

'Ik ben gestart als beeldbewerker en daarna als transcribent in het Stadsarchief. Toen er kandidaten gezocht werden om mee te helpen in het OCMW-archief, zag ik daar een kans in. Ik vond het interessant om in die schatkamer van documenten, die een stuk van de sociale geschiedenis van Leuven weergeven, van dichterbij te leren kennen. Daar vond ik ook documenten terug die betrekking hebben op de familiegeschiedenis. Zo hebben we de schedula (herkenningsteken) van een vondeling uit 1836 terugvonden en de beschrijving van de kleedjes die het kind aanhad. Als de documenten niet bewaard waren gebleven in de OCMW-archieven, hadden we een stuk uit de familiegeschiedenis nooit kunnen achterhalen.'

Herman Verbruggen:

'Veel zorginstellingen die we tegenkomen, waren voor mij

herkenbare plekken vanuit mijn werk bij de ziekenhuizen Sint-Rafaël en Sint-Pieter. Door mijn interesse in de gezondheidszorg en de geschiedenis van Wijkmaal, kwam ik voorheen ook al in contact met de oud-archivaris van het OCMW. Daar kwam ik voor het eerst in aanraking met voor het oog verscholen bronnen, wat voor mij ook een van de redenen is om mee te helpen in het OCMW-archief. In de depots kwam ik vorig jaar pas voor het eerst. Het is een interessante plek om kennis te maken met de geschiedenis van de gezondheidszorg in Leuven. Ik hoop daar binnenkort nog eens Petronella terug te vinden: de eerste vrouw die van een tweeling beviel in 'de baarzaal' – het huidige Kloosterhotel.'

Luc De Keersmaecker:

'Door een oproep naar vrijwilligers in 2017 voor de herdenking van WO I ben ik voor het eerst in contact gekomen met het Stadsarchief. Samen met Kris schreef ik voor de reeks Straathistoires over de Mussenbuurt. Toen er een oproep kwam voor vrijwilligerswerk in het OCMW-archief, was ik ook wel nieuwsgierig naar wat daar allemaal te vinden was. Voordat ik begon, wist ik enkel dat tegenover het OCMW een rusthuis gelegen was, waar mijn schoonmoeder lag. Inmiddels ben ik al heel wat interessant materiaal tegengekomen over bijvoorbeeld giften en uitdelingen aan arme mensen zoals dekens en kleding. Helaas hebben we geen tijd om alles heel grondig te bekijken. Wel heb ik inzicht in wat er aan materiaal is en waar ik later nog in kan graven.'

Kris Van Bouchout:

'Geschiedenis was mijn eerste keuze toen ik aan de universiteit ging studeren, maar door mijn vrienden is het rechten geworden. Samen met Luc heb ik onderzoek gedaan naar de Mussenbuurt – vroeger de grootste gang van Leuven. Zo ben ik ook in aanraking gekomen met het Stadsarchief en uiteindelijk het OCMW-archief. Wat we doen in de kelders vind ik nuttig en er heerst een aangename sfeer. Ook de hoeveelheid van de bewaarde gegevens heeft mij verbaasd. Afgelopen zomer kwamen we bijvoorbeeld een vondelingendossier tegen waarbij de sleutel van een huis was bewaard. Er zat verder geen uitleg bij, maar ik denk dat die sleutel bij het kind lag toen deze werd achtergelaten. Wanneer die documenten verhuisd zijn, wil ik ze nog wel eens opnieuw inzien.'

Wil jij ook graag helpen als vrijwilliger? Neem dan contact op met het Stadsarchief via het mailadres archief@leuven.be of tel. 016 27 42 20.

In de vroente geseten

Benoit Desmaricaux

Wie aan het gevangeniswezen in Leuven denkt, ziet al snel de rode bakstenen van Leuven Centraal voor zich. Sommigen zullen dan weer denken aan politiecellen of zelfs de middeleeuwse universiteitsgevangenis, maar heeft u ooit gehoord over Leuvense vroentes?

Die kans is bijzonder klein, aangezien de geschiedschrijving zich beperkt tot een enkele voetnoot door Van Uytven: "De vroente is een herberg waar een schuldenaar wordt gevangen gehouden op eigen kosten, tot hij zijn schuld heeft afbetaald". Toch vinden we in het Stadsarchief van Leuven heel wat verwijzingen naar dit fenomeen. Voer de term in bij de zoekfunctie van *Itinera Nova*, en je krijgt duizenden hits in de akten van de schepenbank. Soms gaat het over vroentes in de betekenis van 'gemene gronden', maar meestal gaat het wel degelijk om deze speciale herbergen. Reden genoeg dus om dit eigenaardige stukje Leuvense geschiedenis wat verder uit de obscuriteit te halen.

Een vroente was dus een schuldgevangenis waarin mensen werden opgesloten tot ze hun schulden konden aflossen. Dergelijke gevangenis bestonden in veel Brabantse en Vlaamse steden vanaf de veertiende en vijftiende eeuw en kaderden in de middeleeuwse visie van opsluiting als middel om iets af te dwingen, veel eerder dan als strafmiddel. Waarin het vroentesysteem zich echter onderscheidde van alle andere schuldgevangenis, was dat de Leuvense schuldenaren niet werden samengebracht in een centraal gebouw in de stad, maar verspreid in verschillende private huizen waar verder ook geleefd werd door de vroentehouder, vaak *vorster* genoemd in de akten van de schepenbank. Deze lagere officier stond de meier – de hertogelijke vertegenwoordiger in de stad – bij in zijn politionele activiteiten en had de plicht om mensen waarvan de schepenbank had vastgesteld dat ze hun schulden niet binnen de vastgelegde termijn hadden betaald, op te sluiten. Hij was ook gebonden aan strenge rechtsregels die geboekstaafd stonden in een charter uit 1434¹ en liep het risico om zelf opgesloten te

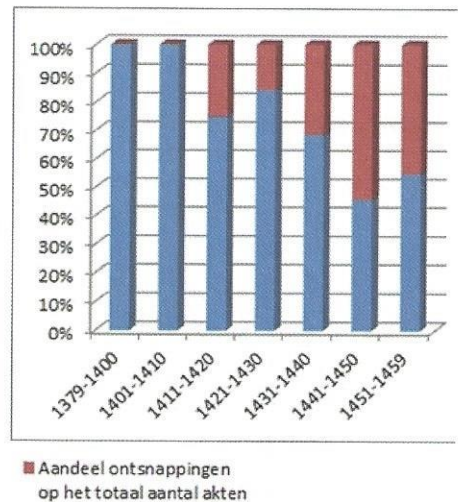
worden of om de oorspronkelijke schuld zelf te moeten betalen indien hij verzaakte aan de uitvoering van zijn ambt door bijvoorbeeld te weigeren een schuldenaar op te pakken.

Een vorster stond nooit alleen bij de uitoefening van zijn ambt en had gedurende de vijftiende eeuw altijd vier (of misschien soms meer) collega's die hetzelfde werk uitvoerden binnen de stadsmuren van Leuven. Het moet echter wel gezegd worden dat binnen dezelfde vroente nooit meer dan één persoon aan het hoofd mocht staan. Om iemand naar een vroente te kunnen sturen, was het systeem ook anders dan wanneer je iemand in een gewone gevangenis wilde doen opsluiten. Zo moest men eerst door middel van een schepenbrief laten vaststellen dat iemand een lening was aangegaan die binnen een bepaalde termijn terugbetaald moest worden. Enkel wanneer dat gebeurd was, kon bij een eventuele latere wanbetaling beslist worden om de schuldenaar in een vroente van zijn keuze onder te brengen tot hij met het achterstallige geld over de brug kwam. Met andere woorden: een schuld die niet erkend was door de schepenbank kon niet resulteren in een opsluiting in de schuldgevangenis.

Een vorster kreeg zijn loon op twee manieren. Vooreerst kon hij rekenen op een jaargage (aanvankelijk in natura, later in baar geld) die door de gemeenschap betaald werd, maar hij werd ook betaald door de schuldenaren die in zijn vroente verbleven. Van hen kreeg hij een stuiver per dag. Het is daarbij onduidelijk of de vorster daarmee ook de levensmiddelen en de boeien van de gevangenen moest betalen, of dat die kosten daar nog bovenop kwamen. Op die manier werd de vroente dus voornamelijk gefinancierd door de schuldenaren zelf.

Aldaer niet gevonden

Het was dus een dure affaire om opgesloten te worden in een vroente, wat een duidelijke motivatie gaf aan de schuldenaren om er zo snel mogelijk uit weg te geraken. Ofwel had je voldoende familie en vrienden die met het geld over de brug konden komen (hun broodwinnaar viel weg,

Grafische voorstelling van het aantal ontsnapte schuldenaren op het totaal aantal onderzochte akten per decennium

dus moesten ze er alles aan doen om zo snel mogelijk het geld op te hoesten), ofwel moest je... ontsnappen. En dat gebeurde vrij vaak.

"Item want Lambrecht de Custere die op Jacopen van Nuysberghe ghevonnist hadde zekere scepenenbrieve van Loven sprekende van II mudden lijftochten daer af hij van twee jaeren pachts in gebreke was ende denzelven Jacopen in der vroenten Jans van Rode hadde doen setten **aldair deselve Jacop niet vonden en es so heeft deselve Lambrecht de vroente des voirscreven Jans voir de voirscreven twee jaren pachts met rechte beleyt inter Overwynghe Prykere januarii viij^e.**"²

Toen een zekere Jacop van Nuysberghe bijvoorbeeld niet werd teruggevonden in de vroente van vorster Jan van Rode – iets dat niet verrassend was, daar Jacop een serie-uitbreker was – verloor Lambrecht de Custere de kans om de twee jaar aan achterstallige pacht die hem verschuldigd was terug te krijgen. Daarom besliste hij om de schuld op de vroente te verhalen. Wanneer een gevangene ontsnapte, bevond de schuldeiser zich namelijk van rechtswege in de mogelijkheid om de schuld over te maken aan de vroente. Gezien het grote aantal ont-

¹ Stadsarchief Leuven (SAL), *Oud archief*, Oorkonden, nr. 1363: Charter Filips de Goede 1434.

² SAL, *Oud archief*, Registers van de Schepenbank, nr. 8118, fol. 143r.

snappingen gedurende de vijftiende eeuw, zouden veel vroenten failliet gegaan zijn, ware het niet dat ze geruggesteund werden door de stad. We zien namelijk dat altijd de vroente *met rechte beleyt is*, en nooit de vorster. Op die manier was het hele systeem mooi in evenwicht.

In yser geslagen?

Maar hoe werd een vroente nu eigenlijk gehandhaafd als het zo 'simpel' was om te ontsnappen? Een gebrek aan normatieve bronnen zoals voorschriften of deontologische geboden, zorgen ervoor dat er vaak tussen de regels van de schepen-registers gelezen moet worden om te weten te komen hoe een vorster zijn gevangenen onder controle hield. Zo rijst natuurlijk de vraag of mensen al dan niet geboeid in een cel waren ondergebracht. Het hoge aantal ontsnappingen lijkt te wijzen op een afwezigheid van boeien,

maar een enkele verwijzing naar een man die van zijn kluisters ontdaan moest worden door ziekte, wijst dan weer op het tegendeel.³ Vandaar de hypothese dat het gebruik van boeien afhankelijk was van de fysieke toestand van de gevangene en van zijn algemene betrouwbaarheid, zoals dat in de Vlaamse tegenhangers van de vroente het geval was.⁴ Soms kwam het zelfs voor dat gevraagd werd van de schuldenaar om op de heiligen te zweren dat hij niet zou ontsnappen uit de vroente. Daarbij werd dan telkens een boete of *banduyn* vastgelegd die bij eedbreuk betaald moest worden. Werd dit systeem toegepast als alternatief voor boeien? Was het een extra beveiliging bovenop de boeien? Deze en meer vragen bleven onbeantwoord na het onderzoek dat in 2019 werd afgerond. Ondertussen zijn echter al veel meer schepen-brieven getranscribeerd, waardoor er misschien nieuwe waardevolle

informatie naar de oppervlakte is gekomen. Het kan dus lonen om in de transcripties te zoeken op de termen vroente of vorster.

Meer lezen?

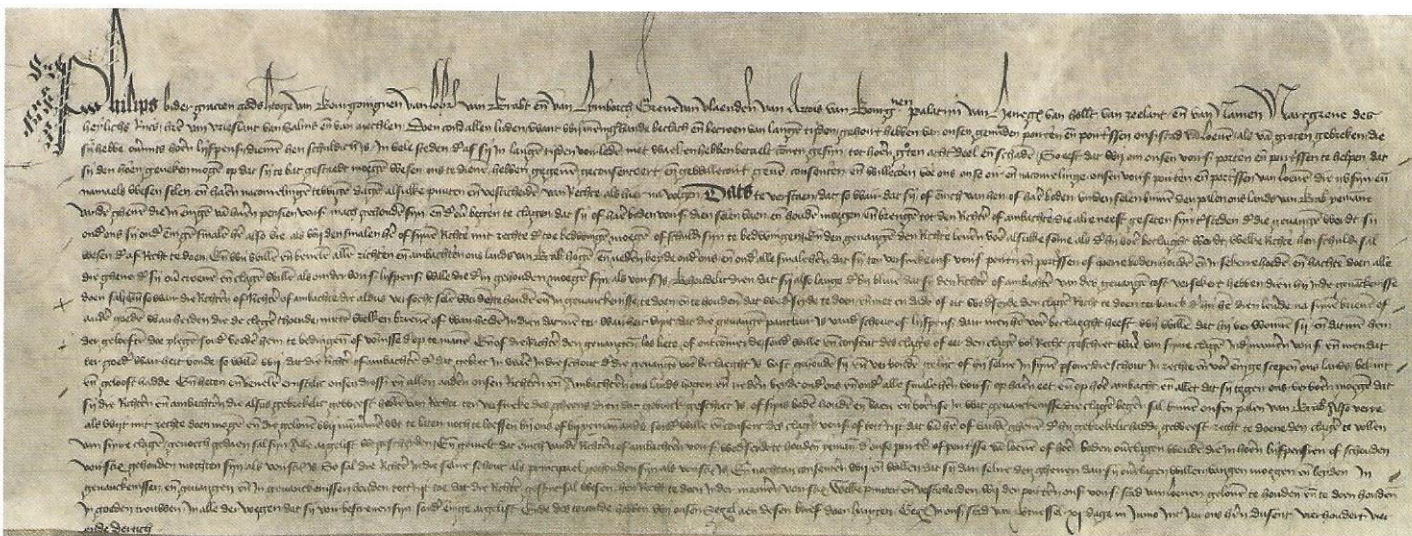
Desmaricaux, B., 'In de Vroente Geseten': de schuldgevangenis in Laatmiddeleeuws Leuven, Onuitgegeven masterproef, KU Leuven, faculteit Letteren, 2019.

Claustra, J., 'La Dette, la Haine et la Force: les débuts de la prison pour dette à la fin du Moyen Âge', in *Revue Historique*, 644 (2007), 797-821.

Cuvelier, J., *Les Institutions de la Ville de Louvain au Moyen Age*, Brussel, 1935.

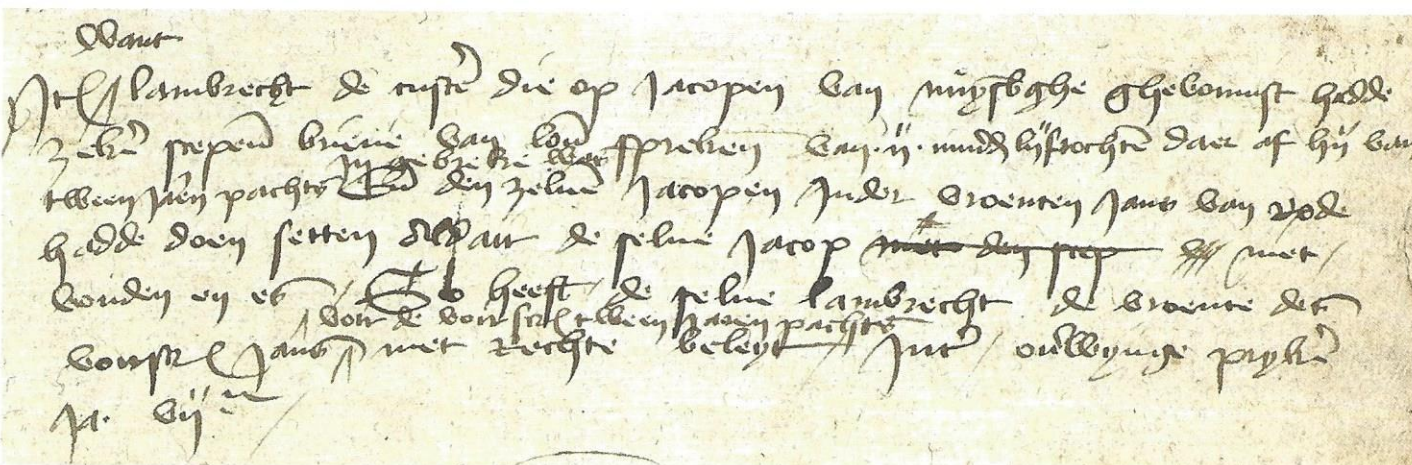
³ SAL, Oud archief, Registers van de Schepenbank, nr. 7320, fol. 257v.

⁴ Wielant, P., *Corte Instructie in Materie Criminele*, J. Monballyu ed., Brussel, 1995.

Het charter van Filips de Goede uit 1434 waarin de regels met betrekking tot de vorsters en vroentes staan opgelijst

– SAL, Oud archief, Oorkonden, nr. 1363

Schepenbrief waarin schepen Lambrecht de Custere de vroente van Jan van Rode beleidt – SAL, Oud archief, nr. 8118, fol. 143r.

Alphonse Jacobs, een vergeten Leuvense historicus

In 1980 publiceerde Raymond Van Uytven een overzicht van historiografische studies over Leuven.¹ Naast bekende auteurs als Divaeus, Boonen, Molanus, Pelckmans, Piot, Van Even en Vander Linden vroeg Van Uytven ook aandacht voor het werk van minder bekende Leuvense geschiedschrijvers. Van sommigen onder hen ontbreken nog steeds betrouwbare bio- bibliografische gegevens, waardoor hun werkzaamheden in een 'sluier van vergetelheid' gehuld blijven. Zo verging het Alphonse Jacobs, die zich tijdens zijn korte leven liet opmerken als een beziield historicus en tekenaar, en met zijn boek over de geschiedenis van de Sint-Geertrui-abdij enige bekendheid verwierf.

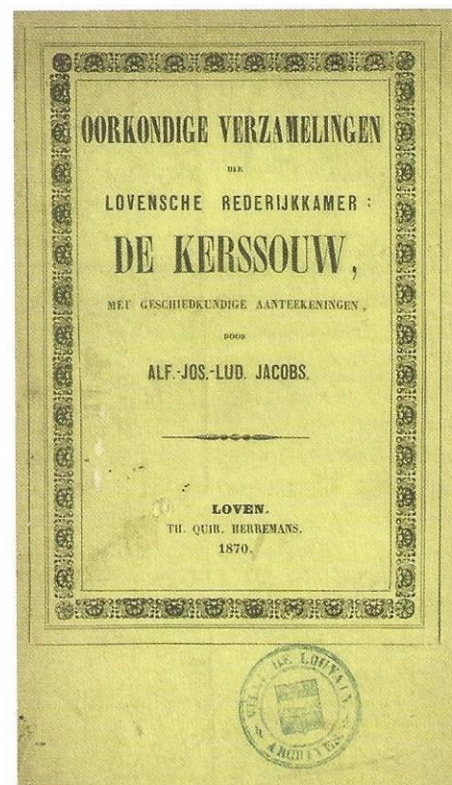
ALPHONSE JOSEPH LOUIS JACOBS (Leuven, 21 november 1847 – 12 mei 1891)² was enig kind van Louis Michel Joseph Jacobs (Antwerpen, 1817 – Leuven, 1891), meester tin- en loodgieter, en Anne-Marie Van Hool (Leuven, 1809-1894). Al vrij jong raakte hij in de ban van de plaatselijke geschiedenis. In 1870 verscheen zijn eerste studie over de rederijderskamer *De Kersouwe*. Begin november 1873 trad hij als *expéditionnaire* in dienst bij het Algemeen Rijksarchief te Brussel waar hij in de jaren 1876-1883 en 1886-1888 werkzaam was als archivaris. In de tussenliggende jaren 1883-1886 was hij directiesecretaris bij het *Musée royal d'antiquités, d'armures et d'artillerie*, gevestigd in de Hallepoort in Brussel.³ In 1883 werd hij redacteur van *Revue d'archéologie théorique* dat in Leuven werd uitgegeven en slechts één jaargang telt.⁴ Op het titelblad noemt hij zich *ancien élève de cours universitaire d'archéologie*. Zijn

leermeester was kanunnik Edmond Reusens. Inmiddels was hij ook lid geworden van het *Institut Royal Grand-Ducal de Luxembourg* en de *Société archéologique, scientifique et historique de Soissons*.⁵

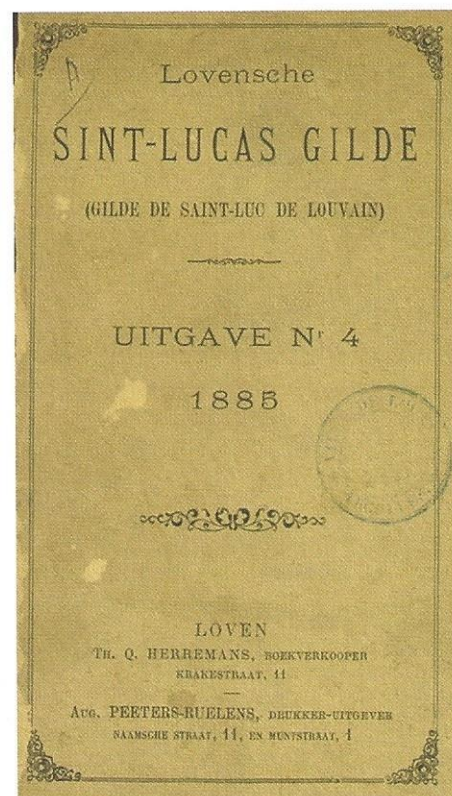
Op 14 augustus 1876 huwde hij met Léonie-Marie-Joséphine Van Mol (Leuven, 1840-1920) die hem vier kinderen schonk: Silvain (°1877), Louis (°1879), Rainelde (°1882) en Lutgarde Gertrude (°1885).⁶

Een vereniging

In januari 1877 stichtte Jacobs met enkele kunstliefhebbers de *Lovensche Sint-Lucas Gilde*. De naam verwees naar de *broederschap van Sint-Lucas*, dat onze voorvaderen, in 1495, te Loven hebben ingericht, waarvan hij later de oorkonden publiceerde.⁷ De Gilde associeerde zich met de *Nederduitsche Burgerskring*, een 'letterlievende' maatschappij die in 1872 was opgericht en uitsluitend de Vlaamse taal huldigde. Samen met zijn collega-medestichters Livin Van Aerschodt en Jean-Baptiste Vanden Plas legde Jacobs zich toe op de organisatie van Vlaamse voordrachten over kunsthistorische onderwerpen. Tussen november 1877 en april 1880 waren er dat 46, waarvan 25 op conto van de drie voornoemde heren. Gaandeweg betoonden ook Franstaligen belangstelling voor de werking van de Gilde. Die besloot zijn activiteiten in de twee landstalen voort te zetten hetgeen door de *Nederduitsche Burgerskring* niet in dank werd aanvaard. Op 15 maart 1880 zetten beide verenigingen een punt achter hun samenwerking; een maand later werden de voordrachten vervangen door *uitstappen rond Loven en elders*.

SAL, L9333.9 JACO

SAL, 351.2 LOVE

¹ Afkortingen: SAL = Stadsarchief Leuven; UBL = Universiteitsbibliotheek KU Leuven.

R. Van Uytven, 'De historiografische traditie (tot 1940)', in R. Van Uytven (red.), *Leuven 'De beste stad van Brabant'. Deel I: Geschiedenis van het stadsgewest Leuven omstreeks 1600* (Arca Lovaniensis, 7), Leuven, 1980, p. 1-7.

² SAL, Bevolkingsregister 1866, fol. 7611.

³ H. Coppens en R. Laurent, *Het Rijksarchief in België 1796-1996. Geschiedenis van de instelling en bio-bibliografisch repertorium van de archivariissen*, Brussel, 1996, p. 386-387.

⁴ UBL, VH 505/003. A. Berrewaerts, *Recherches sur la presse périodique de Louvain*, Brecht, 1904, p. 239; niet vermeld bij W. Nauwelaerts, *Bijdrage tot de geschiedenis van de pers in het arrondissement Leuven. Repertorium (1773-1914)*, Leuven-Parijs, 1978.

⁵ Titelblad van *Les environs de Louvain*, Leuven, 1877.

⁶ SAL, Bevolkingsregister 1866, fol. 2818bis en 1880, fol. 3330.

⁷ 'Onuitgegeven oorkonden van het oude Broederschap van Sint-Lucas te Loven', in *Lovensche Sint-Lucas Gilde*, 2 (1883), p. 7-21.

Een jaarboekje

Van 1882 tot 1887 verschenen zes nummers van het tweetalige jaarboekje *Lovensche Sint-Lucas Gilde – Gilde de Saint-Luc de Louvain*. Het werd gedrukt door August Peeters-Ruelens in de Naamsestraat en was te koop bij Thomas-Quirinus Herremans, boekhandelaar in de Krakenstraat. Een complete en zeldzame set werd mij begin juli 2022 toegewezen. Losse nummers vindt men in UBL (2, 5, 6), Museum M (2, 4) en SAL (4). Het jaarboekje ontbreekt in de Leuvense bibliografieën van Alfred Berrewaerts en Walter Nauwelaerts,⁸ maar staat nu beschreven in het laatste nummer van *Ex Officina*, de nieuwsbrief van UBL.⁹

Nast de aankondiging van uitstappen, het jaarlijkse Sint-Lucasfeest en banket, leverde Jacobs acht bijdragen. Zijn verhaal over het leven en werk van Simon Wouters (1734-1792), 42ste abt van de Parkabdij, vult de laatste twee nummers.

Initiatieven

Al in 1881 besliste het bestuur van de Gilde om in 1891 de nederlaag die de vikingen in september 891 te Leuven hadden geleden, te herdenken. Aangezien de veldslag plaatsvond op een locatie die *Lovon / Luvanio* werd genoemd, mocht het 1000-jarig bestaan van de Dijlestad in het feestjaar niet ontbreken. In de sensibiliseringscampagne werd de uitgave voorzien van een contactblad: *Le Millénaire de la ville de Louvain* (MvL). Er verschenen slechts twee nummers: in april 1886 en in augustus 1887.³⁰ Redacteur Jacobs leverde twee bijdragen over de vikingen, signaleerde weetjes over onder meer beeldhouwer Gérard Vander Linden, kunstschilder Paul Haesaert, de kartuizerij en de nieuwe telescoop van astronoom François Terby, presenteerde berichten uit de artistieke, literaire en wetenschappelijke wereld en meldde twee van zijn studies in voorbereiding waaronder een *Dictionnaire historique et archéologique de la ville et des environs de Louvain*. In het tweede nummer van MvL kondigde hij de opheffing aan van de Gilde in

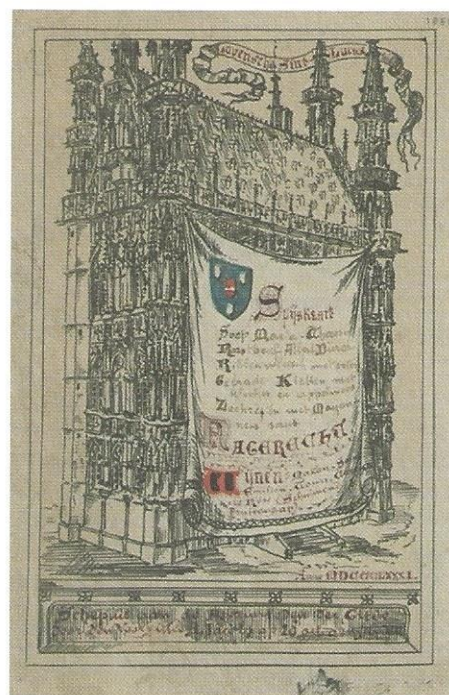
september 1887. Verdere informatie ontbreekt.

Illustrator

Jacobs illustreerde zijn publicaties met zelfgemaakte tekeningen: 27 in zijn boek over de Sint-Geertrui-abdij, 15 in enkele nummers van *De Peeterman*, tien in drie nummers van het jaarboekje, zes in *Revue d'archéologie théorique*, vijf in MvL. Museum M bezit van hem verschillende tekeningen. Voor Jan Frans Hendrickx,³² auteur van een *Korte beschrijving van een geschilderd paneel der XVde eeuw te Leuven in Sint-Jacobs berustend* (1876), maakte hij een tekening van het paneel.³³ Hendrickx trad al in 1873 op als vertaler van Jacobs' studie over Loonbeek en in 1878 publiceerden ze samen *Een uitstapje langs de boorden der Voer, met geschied- en oudheidkundige aantekeningen*.³⁴

Publicaties

Hieronder volgen enkele titels van publicaties die Jacobs tussen 1870 en 1880 heeft verzorgd.²⁵ Voor zijn bijdragen in de jaarboekjes verwijzen we naar *Ex Officina*.

Een door Alphonse Jacobs getekende menukaart: 'Schepuit aan de bestuurleden van de Gilde door den voorzitter A. Jacobs op 20 oct. [1881] aangeboden' – Museum M, inv. G/01581.

- 1870 *Oorkondige verzamelingen der Lovensche Rederijkkamere De Kersouw, met geschiedkundige aantekeningen.* Leuven, 105p. [SAL]
- 1872 *Dissertation archéologique sur l'église de Winxele lez Louvain.* Leuven, 16p. [UBL].
- 1873 *Description archéologique de Loonbeek avec la traduction flamande par l'abbé J.F. Hendrickx.* Leuven, 16p. [UBL].
- 'De grafstede van Hendrik I, Hertog van Brabant in Sint-Pieters te Loven', in *De Peeterman*, 1/7 (1873), p. 4 [UBL].
- 'Geschied- en Oudheidkundig overzicht van Sint-Agatha-Rode', in *De Peeterman*, 1/9 (1873), p. 3-4 [SAL].
- 'Oudheidkundig overzicht van de kerk van Duisborg (Tervuren)', in *De Peeterman*, 1/14 (1873), p. 3-4 [UBL].
- 1874 *'Dissertation archéologique sur l'église de Berthem et la chapelle*

de Sainte-Vérone, sous Leefdael', in *Bulletin des Commissions Royales d'Art et d'Archéologie*, 13 (1874), p. 80-89.

- 1877 *Les environs de Louvain: Excursions historiques et archéologiques. Première excursion: Velthem, Winxele, Herent et Wilsele.* Leuven, 118p. [UBL].
- 1878 *Guide archéologique des stalles de Sainte-Gertrude à Louvain.* Leuven, 8p. [SAL, UBL].
- 'Nouvelles découvertes relatives à Mathieu De Wayere auteur des stalles de Sainte Gertrude à Louvain', in *Le Réveil*, 13/29 (1878), p. 1-2 [SAL].
- 1879 'Les libertés communales', in *Le Réveil*, 14/40 (1879), p. 1-2.
- 'L'Histoire du Demer et de ses moulins sur l'ancien territoire d'Aerschot', in *Le Réveil*, 14/46 (1879), p. 1-2.
- 1880 *L'Abbaye noble de Sainte-Gertrude à Louvain depuis son origine jusqu'à sa suppression.* Leuven, 210p. Hervitgave: 1999 [SAL, UBL].

⁸ Zie noot 4.

⁹ G. Huybens, 'Lovensche Sint-Lucas Gilde', in *Ex Officina*, 35/2 (2022), p. 11-12.

¹⁰ UBL, VH 502/003a. Berrewaerts, *Recherches sur la presse*, p. 124.

¹¹ Van dit blad verschenen 18 nummers in 1873. SAL bezit de nrs. 4, 11, 17; UBL de nrs. 4 t/m 7, 14.

¹² J. F. Hendrickx (1830-1892) was onderpastoor in Sint-Gillis (1856-1866) en Wilesele (1866-1879), pastoor in Tremelo (1879-1887) en Hulsen (1887-1892).

²³ Universiteitsbibliotheek Gent, 188.B.31⁷. Het paneel berust sinds 1965 in Museum M (D/2/O).

¹⁴ Vanwege een reorganisatie van de bibliotheek is het exemplaar in de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren in Gent niet beschikbaar.

²⁵ Voor het liberale weekblad *Le Réveil* (volledig in SAL: 1866-1890) schreef Jacobs meerdere artikels. We vermelden hier enkele titels.

Uitgelicht: het Vigliuscollege

Gustaaf Janssens

Deze *Nieuwsbrief* brengt een laatste bijdrage over foto's van oude Leuvense universitaire colleges. Na het Pauscollege, het Atrechtcollege en het Van Dalecollege is nu het Vigliuscollege aan de beurt. De foto's komen andermaal uit het Leuvense stadsarchief (*Collectie Rik Uytterhoeven*).

In 1566 koopt de Friese jurist Wigle van Aytta van Zwichem (1507-1577), beter bekend onder zijn Latijnse naam 'Viglius ab Aytta Zwichemus', in Leuven een huis aan de Naamsestraat. Het jaar daarop verwerft hij nog drie aanpalende huizen met een terrein dat zich tot in de Parkstraat uitstrekt. In dit complex richt hij in 1569 een college voor twaalf bursalen-priesterstudenten (zes Friezen en zes Gentenaars) op. Viglius is als voorzitter van zowel de Geheime Raad (1547) als van de Raad van State (1554) nauw betrokken bij de Nederlandse en internationale politiek van Karel V en Filips II. Gedurende de periode van de beginnende burgeroorlog in de Nederlanden behoort hij tot de kritische, maar koningsgetrouwe middenpartij. Zijn goederen en gelden draagt hij in 1577 bij testament over aan een stichting die het college verder beheert.

Het gebouw wordt in de 17de en in de 18de eeuw deels gerenoveerd en in 1755 krijgt de toegangspoort een omlijsting in Lodewijk XV-stijl, met bovenaan Viglius' wapenschild met daarin een tarweschoof. Op het gelijkvloers had de voorgevel toen links vijf kleine venstertjes. Rechts was er één groot venster. Na de afschaffing van de universiteit (1797) komt het hele complex in handen van de stad. Vanaf 1801 wordt het college een kazerne die "de Tarweschoof" wordt genoemd. In 1955 draagt de stad de gebouwen en het terrein aan de Parkstraat over aan het Ministerie van Landsverdediging dat er in 1957 de zetel van de *Belgian Pipeline Organisation* in onderbrengt.

Een ongedateerde foto, die op de keerzijde de stempel draagt van de firma "Dr. Trenkler & Co Leipzig" (een drukkerij gespecialiseerd in het drukken van kunstfoto's

en ansichtkaarten die in 1894 door de Duitse chemicus dr. Bruno Trenkler (1863-1926) was opgericht), toont een wachthuisje, een schildwacht en drie soldaten die vanuit de dakkapel toekijken. Een jongeman met bolhoed poseert parmantig en verderop zijn huisschilders aan het werk. Rechts is een nieuwgebouwde bakstenen muur te zien. Die muur staat er nu nog. Veel ansichtkaarten zijn gedrukte versies van deze foto. Een oudere ansichtkaart, uitgebracht door het "Office 'Tout Louvain'", toont het gebouw met de in 1903 gesloopte aanpalende muur en toegangspoort. Opvallend zijn de kleine venstertjes op het gelijkvloers. In het interbellum wordt het kleine venstertje links dichtgemetseld en komen er rechts drie grote ramen. Bij de restauratie in 1974 worden alle kleine venstertjes door stenen kruisvensters vervangen.

Meer informatie over de colleges: Edward De Maesschalck, *Leuven en zijn colleges. Trefpunt van intellectueel leven in de Nederlanden (1425-1797)*: Sterck & De Vreese, Gorredijk, 2021 (368 blz. – rijk geïllustreerd).

